

מבוא

עבודה זו תעסוק בנושא השפעת הכיבוש הצרפתי על יהדות מרוקו. הטענה אותה אטען במהלך העבודה היא כי הכיבוש הצרפתי לא תרם ליהדות מרוקו יותר מאשר תרומה נלווית שלא הייתה חלק מהמדיניות הצרפתית.

השאלה האם הכיבוש הצרפתי תרם או לא תרם ליהדות מרוקו היא שאלה אשר ניתן לענות עליה אם נבחן את תחומי החיים השונים של יהדות מרוקו ונראה כיצד באו השינויים, אם בכלל, לידי ביטוי באורח החיים היהודי במרוקו. כדי לענות על שאלת המחקר אתאר תחילה את הכיבוש הצרפתי והשפעתו על מרוקו באופן כללי. בחלק הבא אתאר את יהדות מרוקו ערב הכיבוש הצרפתי. הפרק האחרון יעסוק באופן ישיר בתמורות אשר חלו בקרב קהילת יהדות מרוקו בעקבות הכיבוש הצרפתי. פרק זה ינתח את ההשפעות מבחינה חברתית, כלכלית ומשפטית וינסה לבחון כיצד השתנו החיים של יהודי מרוקו בעקבות הכיבוש הצרפתי.

ניתוח

הכיבוש הצרפתי

לאחר עלייתו של מולאי עבד אל עזיז אשר שלט בין השנים 1894-1908 החלה עצמאותה של מרוקו לאבד את חוזקה בעקבות משברים שונים שפרצו במדינה. השליט החדש, אשר החזיק במדיניות אשר אהדה והתייחסה באופן חיובי ליהודי מרוקו, לא הצליח לארגן ולנהל את ממלכה והפסיד אותה לאחיו, מולאי חפיד (אסרף, 1997). מולאי חפיד היה עוד פחות מוכשר מאחיו והוא לא הצליח להתמודד עם מרידות פנימיות ומשברים כלכליים אשר ערערו את השלטון העצמאי במרוקו. בשנת 1911 פלשו כוחות צרפתיים אשר ביקשו לנצל את אוזלת ידו של השלטון המרכזי במרוקו לעיר פאס. מולאי חפיד חתם על הסכם אשר נוגע בשם הסכם פאס (Hirschberg, 1981).

הסכם זה הפך את מרוקו למדינת תחת חסות צרפת, שמצדה מינתה את ליאוטוי בתור הנציב הצרפתי הראשון במרוקו. למרות שהארץ עדיין סבלה מחוסר יציבות וממרידות פנימיות הנציב

הראשון מינה שליט בובה כדי שיהיה ניתן לשלוט בו והוא הפך את רבאט להיות עיר הבירה. יש לזכור כי ההסכם עצמו לא שלל את מעמדה של מרוקו בתור מדינה ריבונית, אולם העובדה כי השליט החדש מונה על ידי הצרפתים בשל התמיכה שלו בהם, הפכה את ההסכם למבטל עצמאות מרוקו דה פקטו (Segalla, 2009).

בניגוד לכיבושים קולוניאליסטים קודמים של מעצמות אירופה אשר ביקשו לבטל את התרבות המקומית הנחותה יותר ולהשליט את תרבות המערב במדינה הנכבשת, התנהלות הצרפתים בתקופה זו הייתה שונה. הנציבים של השלטון ביקשו דווקא להימנע מערבוב תרבותית ולקיים את התרבות המסורתית באותה מתכונת, רק עם נאמנות מחולטת לצרפת (Segalla, 2009). סדרי הממשל החדשים שבאו לאחר ההסכם גרמו לכך שיקומו מנהלות אשר ניהלו את תפקידי המשרדים הממשלתיים עם פקידים צרפתיים שיגשימו את המדיניות הצרפתית במרוקו. יש לזכור כי למרות הכיבוש הצרפתי והחלת הפרוטקטורט לא בוטל המנגנון הישן. לצרפתים נדרש זמן רב לשלוט על כך מרוקו כאשר מנהיגים מוסלמים ומערכת המשפט נשארו בידיים מרוקאיות (צור, 2003). המטרה העיקרית של הצרפתים במרוקו הייתה לייצב את השלטון שלהם במרוקו ולהבטיח כי הכיבוש של מדינה זו תביא לצרפת את הכדאיות הכלכלית הגדולה ביותר שהם יוכלו לנטול ממנה.

יהדות מרוקו לפני הכיבוש הצרפתי

יהודים ישבו במרוקו כבר במאה הראשונה לפני הספירה ביישוב אשר התגורר במרוקו עד להקמת המדינה הציונית בישראל. יהדות זו הפכה להיות הקהילה היהודית הגדולה בארצות ערב ובארצות האסלאם. במאה השביעית לספירה הפכה מרוקו להיות מדינה מוסלמית ובתור מדינה כזו נוצר הוחדר מעמד הד'מי לתוך החוקה שקיבעה את מעמדם החברתי של יהודי מרוקו לדורות הבאים. היהודים חויבו בתשלום נוסף של מסים בתור בני חסות לא מוסלמים אשר גרים בתוך מדינה מוסלמית ועל פניו היו מוגנים על ידי המשט (אסרף, 1997).